

УДК 330.1

<https://doi.org/10.33813/2224-1213.17.2018.13>

С.В. Довгань,

*д.с-г. н., віце-президент
Асоціації вчених за інноваційний розвиток України,
вул. Еспланадна, 4-6, 01601, Україна
sdovgan.rzm@gmail.com*

М.В. Попович,

*здобувач наукового ступеня,
заступник керівника Закарпатської обласної філії
Асоціації вчених за інноваційний розвиток України,
вул. Еспланадна, 4-6, 01601, Україна
marian.popovych@gmail.com*

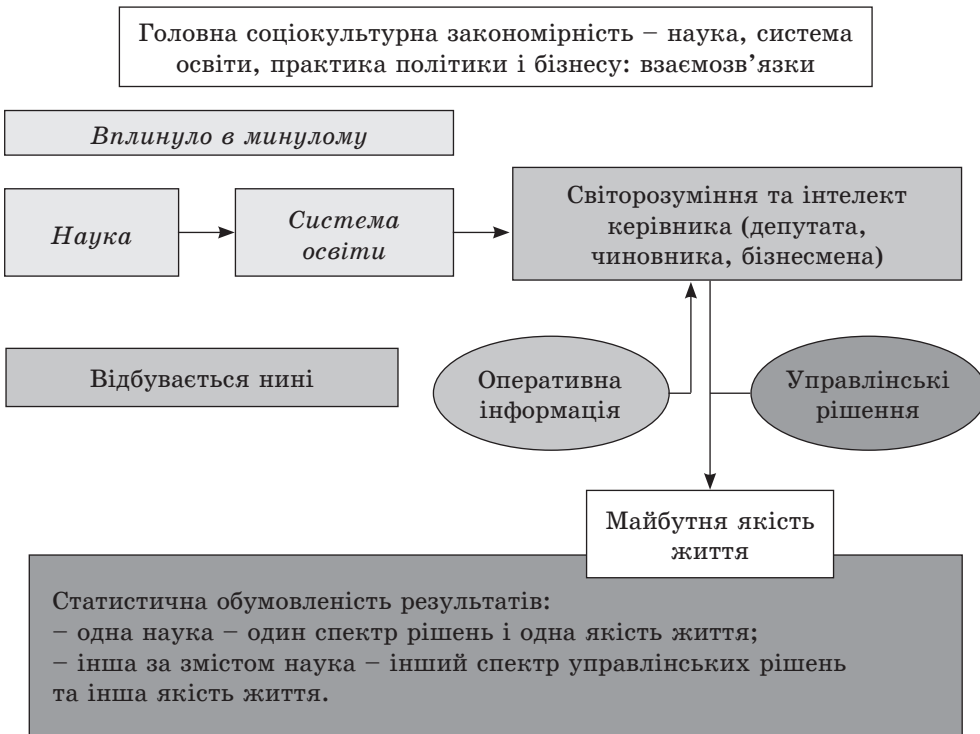
МОРАЛЬНО-ЕТИЧНА ОБУМОВЛЕНІСТЬ СОЦІОЛОГО-ЕКОНОМІЧНИХ ТЕОРІЙ ТА ЇХ РОЛЬ У ПОДОЛАННІ ЕКОНОМІЧНОЇ І СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ І СВІТІ

Анотація. Розглянуто деякі першопричини економічної і соціокультурної кризи, в якій Україна перебуває фактично безперервно з 1991 року. Класифіковано соціолого-економічні теорії на основі моральної обумовленості цілей, які вони несуть в собі, і підходів, на яких вони будуються. Наголошено на важливості заміни стандартів вищої професійної освіти в галузі економіки і фінансів, державного і муніципального управління, юриспруденції, спрямованих на обслуговування ліберально-ринкової економічної моделі на такі, які є управлінськи обґрунтованими. Вказано на неможливість подолання економічної та соціокультурної кризи винятково на основі економічної науки, наголошено на ролі характеру виховання і загальнообов'язкової освіти нових поколінь в процесі вирішення цього завдання.

Ключові слова: *соціолого-економічні теорії, освітні стандарти, моральні стандарти, фінансово-розрахунковий підхід, організаційно-технологічний підхід.*

Постановка проблеми. Україна переживає затяжну загальнокультурну кризу. Одна з її складових – економічні проблеми держави і переважної більшості населення, які не вдається вирішити протягом більше чверті століття.

Якщо розглядати процеси суспільного самоуправління і державного управління в історично тривалих інтервалах часу, що охоплюють активне життя кількох поколінь, то можна виявити закономірність, представлену на мал. 1. Суть її полягає в тому, що соціолого-економічні теорії, що увійшли в систему освіти кілька десятиліть тому, сформували менталітет управлінського корпусу наших днів в державному управлінні та бізнесі, і цей менталітет не дозволив і не дозволяє здійснити модернізацію економіки країни, починаючи з 1991 року.

Мал. 1. Обумовленість спектра управлінських рішень і майбутньої якості життя наукою і системою освіти.

Відповідно до закономірності, представленій на мал. 1, успіх майбутньої модернізації з переведенням країни в режим стійкого інноваційного розвитку можливий тільки внаслідок впровадження в систему освіти управлінськи обґрунтованих соціолого-економічних теорій, на основі яких буде можливе вироблення і втілення в життя управлінських рішень, адекватних суспільним інтересам.

Досі ж освітні стандарти вищої професійної освіти в галузі економіки і фінансів, державного і муніципального управління, юриспруденції орієнтовані на обслуговування ліберально-ринкової економічної моделі. І ця обставина залишається поза увагою, проблема

витіснення ліберально-ринкової моделі з системи освіти не обговорюється, хоча вона й прирікає Україну спочатку на статус криптоколонії [1], а в подальшому — на розчленування і перехід її уламків під владу транснаціональних корпорацій (ТНК), чії комерційні інтереси спрямовані на експлуатацію природних ресурсів регіонів нашої країни. Це означає, що завдання модернізації країни шляхом стійкого інноваційного розвитку нині не забезпечене, перш за все, Міністерством освіти і науки.

Аналіз основних напрямів досліджень з проблеми. Питання морально-етичної обумовленості соціолого-економічних теорій і їхньої ролі в подоланні економічних криз та виведенні народного господарства в режим стійкого безкризового розвитку на основі того чи іншого науково-методологічного забезпечення практично не розглядається науковими школами як на Заході, так і в Україні, хоча є одним із головних у вирішенні цих завдань. Тому необхідно його вивчати та висвітлювати перспективи його ефективного втілення.

Мета статті — визначити, як моральна обумовленість соціолого-економічних теорій та підходів, на яких вони базуються, впливають на спроможність суспільства подолати будь-які економічні кризи та вийти на рівень стійкого економічного і соціокультурного розвитку.

Виклад основного матеріалу. Як і будь-яке знання, соціолого-економічні теорії морально-етично обумовлені, тому що кожна з них, як інформаційно-алгоритмічна система, орієнтована на досягнення певних цілей, суб'єктивно обраних її творцями, а також і спонсорами її культу в суспільствах — відповідно до їх реальної, а не декларативно-показної моралі. Множина цих цілей невелика, однак самі цілі не тільки різні, а й взаємовиключні. Відповідно до такої морально зумовленої відмінності цілей соціолого-економічні теорії можуть бути орієнтовані на вирішення одного з таких завдань (тобто, на досягнення певних цілей певними засобами):

1. Як індивіду збагатитися за короткі терміни і підтримувати свій соціальний статус? Здебільшого такі теорії присвячені проблемам «малого бізнесу», тобто, мікрорівню макроекономічних систем. Серед них можуть бути як адекватні за певних макроекономічних обставин, так і передбачувано безглузді.

2. Як збагачуватися і утримувати свій соціальний статус якійсь корпоративній меншості так, щоб решта суспільства, працюючи на забезпечення економічної та іншої соціально статусної переваги цієї меншості, сприймала б те, що відбувається, як безальтернативу, її перевагу, незаперечно виправдану і підприємницьким талантом, і ефективністю? Зазвичай такі теорії присвячені питанням організації менеджменту в корпораціях (як виробничих, так і фінансових і діючих в «спекулятивному» секторі економіки), і в освітленні цієї проблематики вони здебільшого адекватні при певних макроекономічних обставинах, управління якими поза компетенцією авторів і споживачів цих теорій.

Щодо управління макроекономічними обставинами, то культові теорії, що викладаються у ВНЗ, носять відверто дезінформуючий характер. Своєю псевдонауковістю і правдоподібністю вони покли-

кані маскувати реальне макроекономічне управління на принципах «ноу-хау» тими транснаціональними угрупованнями, які не прагнуть до публічності в своїй діяльності і відповідальності за неї перед рештою суспільства, оскільки саме вони здійснюють фінансове роботодавництво. Про це і писав Дж. К. Гелбрейт в своїй роботі «Економічні теорії та цілі суспільства».

3. Як організувати в суспільстві виробництво і розподіл так, щоб усі були гарантовано ситі, одягнені, мали житло, гідне людині, щоб діти отримували якісне виховання і адекватну освіту і щоб суспільство жило в гармонії з природою?

Більшість населення або взагалі не замислюється над роллю економічної науки в житті суспільства, або переконана в тому, що вона зайнята пошуками відповіді саме на третє запитання. Насправді, історично сформована економічна наука працює над проблематикою двох перших завдань, і тому вирішення третього, актуального для більшості людей, лежить поза колом її інтересів.

Єдина соціолого-економічна теорія, яка публічно заявляла, що вона зайнята вирішенням третього завдання, – марксистська «політекономія соціалізму». Насправді ж вона імітувала свою зайнятість її вирішенням, оскільки так і не спромоглася вирішити проблему своєї метрологічної обґрунтованості. Вона полягає в тому, що за рядом понять не стоїть жодних явищ, параметри яких можна було б виміряти (виявити, розмежувати) в реальних процесах господарської діяльності. Ці поняття — ілюзорні фікції, а не абстракції, які можна наповнити змістом у вирішенні практичних завдань [2]. Наприклад, такими «поняттями» є «основний продукт» і «додатковий продукт», «основна праця» і «додаткова праця», «основний робочий час» і «додатковий робочий час» тощо. Але якщо з політекономії марксизму вилучити згадані «поняття», то від неї нічого не залишиться, з усіма висновками щодо марксизму в цілому.

Оскільки теорії до кожного з трьох класів орієнтовані на досягнення далеко не ідентичних, а часом і взаємовиключаючих цілей, то положення теорій для одного класу — незаперечна наукова істина, в інших класах можуть розцінюватися як нісенітниця і цілеспрямований обман.

Для вирішення третього завдання морально-етично оманливою є відданість цілям двох перших завдань, незалежно від того, усвідомлює це індивід чи ні (тобто, він переслідує їх як зомбі, запрограмований культурою) і наскільки успішно вони вирішуються.

Морально-етична обумовленість соціолого-економічних теорій прихована від політичної діяльності суспільств і держав. Але якщо морально-етичні та політико-ідеологічні чинники виключити і обмежитися тільки науково-методологічною складовою, то з'ясується, що соціолого-економічні теорії можуть будуватися на основі одного з двох підходів: фінансово-рахункового або організаційно-технологічного.

Фінансово-рахунковий підхід прогнозує, що добробут поколінь буде забезпечено автоматично, якщо всі будуть багато і ефективно працювати. Однак все це спростовується практикою життя суспільств, особливо в умовах нерегульованого державою ринку, коли з поко-

ління в покоління передаються масова бідність і безкультур'я та виникає безліч соціальних і біосферно-екологічних проблем.

Найбільш екстремістське втілення цей підхід знайшов в «монетаризмі» чиказької школи економічної науки, уособленням якої в Україні став кумир реформаторів 1990-х — нобелівський лауреат 1976 року з економіки М. Фрідман [3] (1912-2006).

На відміну від фінансово-рахункового організаційно-технологічний підхід зобов'язує знати метрологічно обґрунтовані відповіді на запитання:

Як суспільство породжує потреби і які вони за наслідками їх задоволення?

Яка (за умови обмеженості ресурсів і виробничих потужностей) пріоритетність різних видів продукції і виробництв, що забезпечує стійкий розвиток суспільства в гармонії з природою?

Що і в яких об'ємах виробляти?

На основі яких технологій організувати виробництво?

Як розподіляти продукцію і природні багатства?

Як забезпечувати біосферно-екологічну, економічну безпеку суспільств і держав, техносферну безпеку?

Відповіді на ці запитання обумовлені цілями політики, яка вимагає економічного забезпечення, тобто, відповіді – поза компетенцією економічної науки, орієнтованої на фінансово-рахунковий підхід. Тому соціолого-економічні теорії, які використовують фінансово-рахунковий підхід, в принципі не здатні вирішити третє завдання.

Оскільки грошовий обіг лише супроводжує виробничий і споживчий продуктообмін, то в організаційно-технологічному підході кредитно-фінансова система є одним з багатьох інструментів безструктурного управління макрорівнем у господарській системі суспільства.

Тому організаційно-технологічний підхід є більш загальним, ніж фінансово-рахунковий. І тільки він може бути життєво обґрунтованим у вирішенні третього завдання економічної науки.

Висновок. Одним з найважливіших етапів подолання тяжкої і затяжної економічної кризи, як частини соціокультурної, в якій Україна перебуває фактично з 1991 року, є заміна сучасних освітніх стандартів вищої професійної освіти в галузі економіки і фінансів, державного і муніципального управління, юриспруденції, орієнтованих на обслуговування ліберально-ринкової економічної моделі, адекватними вимогам часу соціолого-економічними теоріями, які будуть спрямовані на вирішення завдання організації в суспільстві такого способу виробництва і розподілу, який забезпечив би гарантоване задоволення **демографічно обумовлених потреб** всіх і кожного (їжа, одяг, житло, гідне людини, якісне виховання і адекватна освіта для дітей), а також життя суспільства в гармонії з природою.

При цьому варто пам'ятати про те, що застосування будь-якого знання на практиці є морально обумовленим, тому ефективне вирішення цілісного завдання подолання Україною економічної та соціокультурної кризи перебуває винятково поза межами компетенції економічної науки і обумовлене також тим вихованням і загальнообов'язковою освітою, які отримують нові покоління.

Список використаних джерел

1. Галковский Д.Е. — «695. О криптоколонии». [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://galkovsky.livejournal.com/183226.html>.
2. Величко М.В., Ефимов В.А., Зазнобин В.М. — «Экономика инновационного развития. Управленческие основы экономической теории»: Монография. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://lit.md/files/kob-books/velichko_efimov_zaznobin-ekonomika_innovacionnogo_razvitiya_a4.pdf.
3. Величко М.В., Ефимов В.В., Иманов Г.М. — «Экономика и ноосфера. Научно-методологические основы государственного управления социально-экономическим развитием в условиях глобализации. Ноосферный (этико-экологический) подход»: Монография. [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://lit.md/files/kob-books/velichko_efimov_imanov-ekonomika_i_noosfera_a4.pdf.
4. Гэлбрейт Джон — «Экономические теории и цели общества». [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <https://www.e-reading.club/book.php?book=70508>.

References

1. Galkovsky D.E. — «695. About cryptocolonies». [Electronic resource]. — Access mode: <https://galkovsky.livejournal.com/183226.html>.
2. Velichko M.V., Efimov V.A., Zaznobin V.M. — «Economic sof Innovative Development. Management the ory of economics»: Monograph. [Electronic resource]. — Access mode: http://lit.md/files/kob-books/velichko_efimov_zaznobin-ekonomika_innovacionnogo_razvitiya_a4.pdf.
3. Velichko M.V., Efimov V.V., Imanov G.M. — «Economicsandnoosphere. Scientific and methodological principles of the state administration of social and economic development in the context of international development. Noospheric (ethical-ecological) approach»: Monograph. [Electronic resource]. — Access mode: http://lit.md/files/kob-books/velichko_efimov_imanov-ekonomika_i_noosfera_a4.pdf.
4. Galbraith John — «Economics and the Public Purpose». [Electronic resource]. — Access mode: <https://www.e-reading.club/book.php?book=70508>.

Сергей Васильевич Довгань,

д. с-х. н.,

*вице-президент Ассоциации ученых за инновационное развитие Украины,
ул. Эспланадная, 4-6, 01601, Украина
sdovgan.rzm@gmail.com*

Марьян Викторович Попович,

соискатель учёной степени,

*заместитель руководителя Закарпатского областного филиала
Ассоциации ученых за инновационное развитие Украины,
ул. Эспланадная, 4-6, 01601, Украина
marian.porovych@gmail.com*

Нравственно-этическая обусловленность социолого-экономических теорий и их роль в преодолении экономического и соціокультурного кризиса в Украине и мире

Аннотация. Рассмотрены некоторые первопричины экономического и социокультурного кризиса, в котором Украина находится фактически непрерывно с 1991 года. Указано классификацию социолого-экономических теорий на основе нравственной обусловленности целей, которые они несут в себе, и подходов, на которых они строятся. Также подчеркнута важность замены стандартов высшего профессионального образования в области экономики и финансов, государственного и муниципального управления, юриспруденции, нацеленных на обслуживание либерально-рыночной экономической модели, на управленчески состоятельные альтернативы. Указано на невозможность преодоления экономического и социокультурного кризиса исключительно на основе экономической науки, отмечена роль характера воспитания и общеобразовательного образования новых поколений в процессе решения данной задачи.

Ключевые слова: *социолого-экономические теории, образовательные стандарты, нравственные стандарты, финансово-расчётный подход, организационно-технологический подход.*

Sergey Dovgan,

doctor of agricultural sciences

Vice President, Association of Scientists for the Innovative Development of Ukraine,

st. Esplanadnaya, 4-6, 01601, Ukraine
sdovgan.rzm@gmail.com

Marian Popovych,

applicant of a degree,

deputy head of Transcarpathian regional branch

Association of Scientists for Innovative Development of Ukraine,
street Esplanadnaya, 4-6, 01601, Ukraine
marian.popovych@gmail.com

Moral and ethical conditionality of sociological and economic theories and their role in overcoming the economic and socio-cultural crisis in Ukraine and the world

Abstract. Some root causes of the economic and socio-cultural crisis in general, in which Ukraine has been virtually continuously since 1991, are considered, the classification of sociological and economic theories, based on the moral conditionality of the goals that they carry and the approaches on which they are built, is indicated, and also stressed the importance of replacing the standards of higher vocational education in the field of economics and finance, state and municipal government, and jurisprudence, aimed at serving a liberal-market economic model, with managerially sound alternatives. It is indicated that it is impossible to overcome the economic and socio-cultural crisis as a whole solely on the basis of economic science, the role of the nature of upbringing and compulsory education of new generations in the process of solving this problem is noted.

Keywords: *sociological and economic theories, educational standards, moral standards, financially-calculated approach, organizational and technological approach.*

Виноски

[1] Термін вказує на фактичну колонізацію держави при наявності у неї всіх формальних ознак суверенітету, яку здійснюють безконтрольно, без участі більшості представників цього суспільства і, найголовніше – більшості його правлячої «еліти». Тому й політика держави-криптоколонії, включаючи економічну, при наявності

всіх формальних атрибутів суверенітету, буде підпорядкована інтересам іноземних держав або власників і директоратів транснаціональних корпорацій так само, якби країна юридично була колонією, а її державність була б адміністративно підпорядкована тим чи іншим зовнішньополітичним силам.

[2] Наукоподібні фікції від наукових абстракцій відрізняються саме тим, що фікції неможливо наповнити реальним змістом, а абстракції – можна, якщо забезпечити метрологічне обґрунтування моделей, побудованих на основі тих чи інших абстракцій.

[3] У працях «Капіталізм і свобода» і «Свобода вибирати» М. Фрідман наполягав, що небажане державне втручання в економіку, мовчазно віддаючи монополію на економічну владу транснаціональній лихварській корпорації, господарі якої представляються суспільству як приватні підприємці, тому знаходяться поза процесами демократії і етикою громадянського суспільства.